

POSTANOWIENIE

Dnia 23 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania J. M.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

o prawo do renty socjalnej i o prawo do renty rodzinnej,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 23 lutego 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 2 lipca 2020 r., sygn. akt III AUa (...),

I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

II. zasądza od odwołującej się na rzecz organu rentowego 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego,

III. przyznaje adwokat W. C. Z. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) tytułem wynagrodzenia za reprezentowanie odwołującej się w postępowaniu kasacyjnym z urzędu 240 zł (dwieście czterdzieści) podwyższone o stawkę podatku od towarów i usług.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 2 lipca 2020 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację J. M. od wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 11 października 2019 r., którym oddalono jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 19 czerwca 2017 r. odmawiających prawa do renty rodzinnej oraz do renty socjalnej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego prawidłowo uznał Sąd Okręgowy, że opinie biegłych stanowią miarodajny dowód w sprawie. Opinie te są jednoznaczne, spójne, prawidłowo uzasadnione i odnoszą się do stanu zdrowia ubezpieczonej i wpływu rozpoznanych schorzeń na zdolność do pracy. Biegli podnieśli, że zakres stwierdzonych u J. M. schorzeń o charakterze przewlekłym nie powoduje całkowitej niezdolności do pracy, gdyż o niezdolności do pracy decyduje upośledzenie funkcji organizmu a nie same zmiany anatomiczne czy występowanie poszczególnych chorób. Również stałość pozostawania w leczeniu nie stanowi samodzielnej przyczyny uznania niezdolności do pracy, nawet jeśli wymaga czasowych zwolnień lekarskich lub okresowej hospitalizacji. Zdiagnozowane schorzenia po uwzględnieniu stopnia ich zaawansowania oraz współistnienia nie naruszają sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym całkowite wykonywanie pracy zarobkowej. Ze względu na cukrzycę, co konsekwentnie podnosili biegli, przeciwwskazana jest praca zmianowa, w godzinach nocnych przy maszynach w ruchu i na wysokości. W opinii łącznej z dnia 26 lutego 2019 r. biegli psycholog, psychiatra i diabetolog nie stwierdzili całkowitej niezdolności do pracy odwołującej się. Swoje stanowisko biegli podtrzymali w opinii uzupełniającej z dnia 16 sierpnia 2019 r. W ocenie Sądu Apelacyjnego wnioskodawczyni wbrew temu co twierdzi, nie spełnia warunków do ustalenia prawa do renty socjalnej i renty rodzinnej, gdyż nie została uznana za osobę całkowicie niezdolną do pracy.

Skargę kasacyjną oparto na rażącym naruszeniu prawa procesowego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy: art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c., w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 278 § 1 k.p.c., art. 236 k.p.c. oraz art. 286 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c., art. 316 § k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., a także na naruszeniu przepisu prawa materialnego: art. 12 ust. 2 ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Stosownie do art. 398⁴ § 2 k.p.c. w związku z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując że skarga jest oczywiście uzasadniona, ponieważ w toku postępowania apelacyjnego i podejmowanych czynności decyzyjnych związanych z wydaniem zaskarżonego orzeczenia nie została zrealizowana zarówno funkcja rozpoznawcza, jak i kontrolna tego sądu, których założenia i istota zostały wyjaśnione w uchwałach Sądu

Najwyższego składu siedmiu sędziów — mających moc zasad prawnych — z 23 marca 1999 r., III CZP 59/98 i z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07. Jaskrawa sprzeczność w sprawie sprowadza się, zdaniem skarżącej, przede wszystkim do wykładni przepisu art. 12 ust. 2 ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i pominięcia aspektu ekonomicznego całkowitej niezdolności od pracy. Dokonując wykładni Sąd drugiej instancji skupił się jedynie na aspekcie biologicznym, a więc stanie organizmu dotkniętego schorzeniem naruszającym jego sprawność. Natomiast w orzecznictwie od lat utrwalony jest pogląd, że całkowita niezdolność do pracy posiada dwa wymiary. Skarżąca zwróciła uwagę, że abstrahując od wykształcenia, jej jedyne doświadczenie zawodowe to praca w gastronomii, którą wykonywał kilka lat temu, przed wystąpieniem do Sądu o ustalenie prawa do renty rodzinnej i renty socjalnej. Praca ta jest pracą zmianową i ciężką, do której wykonywania biegli wskazali przeciwwskazania. Zdaniem skarżącej, choć ocena niezdolności do pracy w zakresie dotyczącym naruszenia sprawności organizmu i wynikających stąd ograniczeń możliwości wykonywania zatrudnienia wymaga z reguły wiadomości specjalnych, to jednak ostateczna ocena, czy ubezpieczona jest częściowo niezdolna do pracy musi uwzględniać także i inne elementy i ma charakter prawny, stanowiąc subsumcję stanu faktycznego do norm prawnych, wobec czego może jej dokonać wyłącznie sąd, a nie biegły. Ocena ta, z uwzględnieniem wieku, kwalifikacji ubezpieczonej oraz jej możliwości wykonywania dotychczasowej lub podjęcia innej pracy, a także celowości przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę zdolności umysłowe i fizyczne oraz okres pozostawania poza zatrudnieniem (pobierania renty), powinna uwzględniać zasady logiki i doświadczenia życiowego. Miernikiem kwalifikacji najczęściej brany pod uwagę jest wiek, wykształcenie i staż pracy, czyli umiejętność wykonywania pracy zdobyta w praktyce. (tak w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2014 r., I UK 159/14).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak jest podstaw uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W myśl art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Ujęta w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. przesłanka ma miejsce wtedy, gdy zasadność podniesionych w niej zarzutów wynika *prima facie*, bez głębszej analizy prawnej. Dotyczy to więc jedynie uchybień przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanym sądowi drugiej instancji, o charakterze elementarnym polegających w szczególności na oparciu rozstrzygnięcia na wykładni przepisu oczywiście sprzecznej z jednolitą i ugruntowaną jego wykładnią przyjmowaną w orzecznictwie i nauce prawa, na zastosowaniu przepisu, który już nie obowiązywał, względnie na oczywiście błędnym zastosowaniu określonego przepisu w ustalonym stanie faktycznym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r., IV CSK 263/15, LEX nr 1940571). Oczywiście jest przy tym tylko to, co można dostrzec bez potrzeby głębszej analizy, czy przeprowadzenia dłuższych badań lub dociekań. Zarzucane uchybienia muszą zatem mieć kwalifikowany charakter i być dostrzegalne w sposób oczywisty dla przeciętnego prawnika (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000 r., V CKN 1780/00, OSNC 2001 nr 3, poz. 52; z dnia z 22 marca 2001 r., V CZ 131/00, OSNC 2001 nr 10, poz. 156). W rozpoznawanej sprawie skarżący nie wykazał istnienia tak rozumianej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W sprawie, w której przedmiotem ustaleń i ocen sądu ubezpieczeń społecznych jest zdolność lub niezdolność do pracy z powodów medycznych (związanych ze stanem jego zdrowia), a taka sytuacja ma miejsce w przypadku ubiegania się o rentę rodzinną na podstawie art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, rozstrzygnięcie zagadnień dotyczących stanu zdrowia ubezpieczonego wymaga zasadniczo wiedzy specjalistycznej, skoro centralną kwestią wymagającą ustalenia jest całkowita niezdolność do pracy z przyczyn medycznych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2020 r., I UK 50/19, LEX nr 3225110). Ograniczenie samodzielności sądu w zakresie dokonywania ustaleń wymagających wiadomości specjalnych obejmuje w sprawie o rentę socjalną ocenę etiologii, momentu

powstania, aktualnego stopnia nasilenia diagnozowanych schorzeń, ich wzajemnych powiązań i wpływu na możliwość świadczenia pracy zarobkowej. Sąd nie ma kompetencji do samodzielnego ustalania, czy równoczesne występowanie u danej osoby licznych dolegliwości zdrowotnych powoduje całkowitą niezdolność do pracy z tej tylko przyczyny, że jego zdaniem, charakter i zaawansowanie poszczególnych schorzeń nie daje podstaw do przyjęcia tej postaci niezdolności do pracy. Do kompleksowej analizy stanu zdrowia strony niezbędne jest zasięgnięcie opinii biegłego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2018 r., I UK 524/16, LEX nr 2455736). W rozpoznawanej sprawie sądy *meriti* oparły swoje rozstrzygnięcie na opinii biegłych kilku specjalności. Sąd Okręgowy przeprowadził dowód z opinii biegłych sądowych lekarzy o specjalnościach z zakresu diabetologii, endokrynologii, ortopedii, gastrologii, psychiatrii, psychologii. Sąd Apelacyjny podkreślił, że biegli jednoznacznie stwierdzili, że skarżąca nie jest całkowicie niezdolna do pracy.

W przypadku sprawy o rentę socjalną konieczne staje się zastrzeżenie, czy potencjalna zachowana zdolność do pracy obejmuje zatrudnienie na otwartym rynku pracy, czy też tylko w razie stworzenia stanowiska pracy chronionej. Wiadomo, że nie chodzi o odkodowanie konkretnego stanowiska pracy, lecz odpowiedź na pytanie abstrakcyjne, czy została zachowana zdolność do jakiegokolwiek pracy. W tym celu ważyć należy rodzaj ułomności odwołującego się i zakres prac, jakie on może wykonywać. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2021 r., III USKP 35/21, LEX nr 3126042). Gdy biologiczny stan kalectwa lub choroba, nie powodują naruszenia sprawności organizmu w stopniu mającym wpływ na zdolność do pracy dotychczas wykonywanej lub innej mieszczącej się w ramach posiadanych lub możliwych do uzyskania kwalifikacji, to brak prawa do renty socjalnej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2019 r., III UK 193/18, LEX nr 2692806). W myśl art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, bez względu na wiek nabędzie prawo do renty rodzinnej (przy spełnieniu pozostałych wymogów ustawowych) dziecko całkowicie niezdolne do pracy oraz niezdolne do samodzielnej egzystencji. Możliwe jest również przyznanie renty rodzinnej bez względu na wiek dziecku całkowicie niezdolnemu do pracy i niezdolnemu do samodzielnej egzystencji. W obu tych sytuacjach warunkiem jest, aby całkowita

niezdolność do pracy powstała w okresie, o którym mowa w art. 68 ust. 1 pkt 1 ustawy. W przypadku spełnienia przesłanek określonych w art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej dziecko może zwrócić się o ustalenie uprawnień do renty rodzinnej w każdym czasie; świadczenie jest w zasadzie bezterminowe, jakkolwiek uzależnione od istnienia określonego stanu zdrowia. W konsekwencji renta rodzinna może być przyznana okresowo, jak również może ulec wstrzymaniu w przypadku ustąpienia całkowitej niezdolności do pracy. Nie może więc uzyskać prawa do renty rodzinnej osoba, która nie jest aktualnie całkowicie niezdolna do pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2016 r., III UK 199/15, LEX nr 2076395).

Powyższych uprawnień nie można wywodzić z przewidzianych w art. 13 ustawy emerytalnej przesłanek (przywoływanych w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania), takich jak: możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, przy wzięciu pod uwagę rodzaju i charakteru dotychczas wykonywanej pracy, poziomu wykształcenia, wieku i zdolności umysłowych i psychicznych, gdyż te są odnoszone tylko do ustalania stopnia lub trwałości niezdolności do pracy. Są natomiast bez znaczenia, jeżeli aspekt biologiczny (medyczny) wskazuje na zachowanie zdolności do pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2003 r., II UK 11/03, LEX nr 585793). Okoliczności, o których mowa w tym przepisie dotyczą osoby, co do której stwierdzono niezdolność do wykonywania dotychczasowego zatrudnienia lub ewentualną celowość przekwalifikowania, nie dotyczą natomiast osoby, która została uznana za zdolną do pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2004 r., II UK 167/03, OSNP 2004 nr 18, poz. 320). Zawarte w zaskarżonym wyroku ustalenia o braku niezdolności skarżącej do pracy zostały dokonane na podstawie opinii biegłych stwierdzających, że zmiany chorobowe skarżącej nie są nasilone do tego stopnia, aby czyniły ją niezdolną do wykonywania zatrudnienia zgodnego z kwalifikacjami. Z opinii tych wynika, że skarżąca jest zdolna do pracy w swoim zawodzie bez konieczności przekwalifikowania. Sądy wzięły pod uwagę, że skarżąca dotychczas nie wykonywała pracy zgodnej z prawniczym wykształceniem i podnosi kwalifikacje studiując psychologię. Z uwagi na dotychczasowy poziom wykształcenia, uznały, że

przeciwwskazania do pracy wskazane przez biegłych z zakresu diabetologii nie powodują całkowitej niezdolności do pracy, nie powodują bowiem utrudnienia w znalezieniu pracy umysłowej.

Z samej definicji, przyznanie renty socjalnej uzasadniane jest całkowitą niezdolnością do pracy, czyli niezdolnością do jakiegokolwiek pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2008 r., I UK 331/07, LEX nr 829093). Bez znaczenia pozostaje zatem argument skarżącej, że nie ma ona zdolności do wykonywania pracy w gastronomii, która była niegdyś przez nią świadczona, w sytuacji gdy jednocześnie posiada ona wykształcenie prawnicze. Abstrahując od powyższego, biegli nie wykluczyli możliwości wykonywania pracy w gastronomii, ale pracy zmianowej, przy czym zauważyć należy, że praca w gastronomii nie jest ze swej definicji pracą zmianową. Niezrozumiałe pozostają również rozważania skarżącej dotyczące oceny częściowej niezdolności do pracy w sytuacji, gdy warunkiem przyznania renty socjalnej i renty rodzinnej jest całkowita niezdolność do pracy.

Nie znajdując podstaw do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji. O kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu rozstrzygnięto na podstawie § 15 ust. 2 w związku z § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 18). O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie reguły z art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.